

ศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา
A Study of the Beliefs and Its Influences Toward Phra That Hariphunchai of Lanna
Buddhists

พระครูใบฎีกาณัฐนันท์ ฉนทสีโล (ไชยยายอง)

พระครูสิริสุตานุยุต. ผศ. ดร.

ไพรินทร์ ณ วันนา

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

natthananaun20@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาประวัติของพระธาตุหริภุญชัย 3) เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ชั้นทุติยภูมิ และการสัมภาษณ์เชิง จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า

1) ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนา มี 4 ประเภท ได้แก่ 1) กัมมสัทธา เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมว่ามีอยู่จริง 2) วิปากสัทธา เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วย่อมมีผลตามมา 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

2) ประวัติของพระธาตุหริภุญชัย พบว่า พระเกศธาตุพบในสมัยของพระเจ้าอาทิตยราช กษัตริย์ผู้ครองนครหริภุญชัย สถานที่พบพระบรมสารีริกธาตุเคยเป็นพระราชฐานของพระองค์ ภายหลังอุทิสถาวรให้เป็นวัดพระธาตุหริภุญชัยเพื่อเป็นพุทธบูชาอันเป็นที่ประดิษฐานพระเกศธาตุของพระพุทธเจ้า และพระธาตุอีกเต็มบาตรหนึ่ง

3) วิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา พบว่ามีอิทธิพลในการกล่อมเกลาชวพุทธล้านนาให้ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบล้านนา ให้เป็นผู้มีความเป็นอยู่อย่างสงบ เรียบง่าย มีความสันโดษ มีเหตุมีผล เป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพต่อผู้อาวุโส อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ก่อให้เกิดประเพณีการบูชาพระธาตุ การสรงน้ำพระธาตุ การถวายสลาก การถวายโคม ความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญาในทางพระพุทธศาสนาความเชื่อที่มีเหตุผลต้องเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา

คำสำคัญ : ความเชื่อ. พระธาตุหริภุญชัย. ชาวพุทธล้านนา

Abstract

Research "Study the beliefs and the influence of beliefs on Phra That Hariphunchai Objective of 1) to study the beliefs and the influence of beliefs in Buddhism 2) to study the history of Phra That Hariphunchai 3) to analyze the beliefs and the influence of beliefs on the relics Hariphunchai of Lanna Buddhists Is a qualitative research Study from primary documents Secondary class And interviewing From a group of 20 key informants / persons

The results are as follows.

1. Belief means being respected by something that comes from human consciousness. In Buddhism. there are 4 types which are 1) Kamasthas believe in the law of karma that exists. 2) Pakpasut believes that the karma that has been done has the effect. 3) Kammas Sakthastha Believe that animals have their own karma. 4) Buddha Bodhisattva Believe in the enlightenment of the Lord Buddha.

2. The history of Phra That Hariphunchai found that the relics were found in the reign of Phra Athittaya. King. ruler of Hariphunchai The place where the royal relics had been used was his royal palace. Later dedicated to Wat Phra That Hariphunchai to be a Buddhist worship Buddha's relics enshrined And another monk's relics.

3. Analyze the beliefs and influence of beliefs on Phra That Hariphunchai of Lanna Buddhists. Influenced to lull the Lanna Buddhists to live according to the Buddhist doctrine consistent with the Lanna lifestyle. To be a peaceful. simple living. with solitude. rationality. being humble Respect for the elderly Coexist peacefully. Creating a tradition of worshiping relics Bathing. relics. lottery offerings. lantern offerings. Faith is the starting point for progressing towards the ultimate goal of life. Lead to practice for intelligence In Buddhism. a reasonable belief must be a belief that consists of wisdom.

Keywords: Belief. Phra That Hariphunchai. Lanna Buddhists.

บทนำ

สังคมไทยถือว่าศาสนามีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคม จนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีผลต่อความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธาของประชาชนพลเมืองของสังคม ดังนั้น ศาสนาจึงถือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ประชาชนพลเมืองได้ใช้หลักธรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ มาเป็นเครื่องมือในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อเกิดประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจของตนเอง ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ ให้มีความมั่นคงและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเกิดความสมานฉันท์ แต่การที่ประชาชนพลเมืองจะเข้าถึงหลักธรรม

อันเป็นแก่นแท้ของศาสนาโดยตรงจริงๆ นั้น เป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก เนื่องจากผลของหลักธรรมมีลักษณะเป็นนามธรรม (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. 2560 :1) พระพุทธศาสนาถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อคนไทยทั้งด้านความเชื่อ ความคิด ทศนคติ การประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิต พฤติกรรม ด้านศิลปหัตถกรรม ประติมากรรม วรรณคดี อีกทั้งประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย โดยมีการสร้างพระสถูปสำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุขึ้นเป็นหลักของวัดตามคติความเชื่อของชาวพุทธในประเทศศรีลังกา และมีการเขียนตำนานพระบรมสารีริกธาตุกำกับ ทำให้ชาวพุทธเชื่อว่าบรรดาพระบรมสารีริกธาตุที่แจกไปยังเมืองต่างๆ เมื่อครั้งถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระนั้นได้รับการรักษาและ สักการบูชาสืบมาโดยลำดับ ในประเทศไทยก็มีการสร้างพระสถูปเจดีย์สำหรับบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อให้ประชาชนสักการบูชา และการสร้างพระเจดีย์นี้ถือเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมอย่างหนึ่งของไทยซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อเรื่องพระบรมสารีริกธาตุ

พระบรมสารีริกธาตุ (ขุ.พุทธ. (ไทย) 33/18/726.) โดยความหมายคือ พระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า หรือกระดูกของพระพุทธเจ้า รวมถึงพระธาตุที่นับเนื่องหรือเป็นส่วนร่างกาย หรือพระวรกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง พระเกศา (ผม) พระโลมา (ขน) พระนขา (เล็บ) พระทันตา (ฟัน) พระอัฐิ (กระดูก) พระทาสุธาตุ (พระเขี้ยวแก้ว) พระอักษุธาตุ (พระรากขวัญ) พระคิรีธาตุ (พระอัฐิก้านพระศอก) ของพระพุทธเจ้า (พระมหาสมชาย ปภสฺสโร. 2555 : 50) เจดีย์ หมายถึง ที่เคารพนับถือ บุคคล สถานที่ หรือวัตถุที่ควรเคารพบูชา เจดีย์เกี่ยวกับพระพุทธเจ้ามี 1 อย่าง คือ 1) ธาตุเจดีย์ บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ 2) บริโภคเจดีย์ คือ สิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย 3) ธรรมเจดีย์ บรรจุพระธรรม คือ พุทธพจน์ 4) อุทเทสิกเจดีย์ คือ พระพุทธรูป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). 2558 : 72)

ชาวพุทธส่วนใหญ่ถือว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นปูชนียวัตถุและวัตถุมงคลที่สำคัญยิ่งเป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจ โดยยึดเอาวัตถุมงคลที่พระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ในสิ่งนั้นๆ เช่น พระเจดีย์ พระสถูป พระพุทธรูป พระพิมพ์ และวัตถุอื่นๆ ที่ตนเคารพนับถือ วัตถุมงคลนั้นเกิดมาช้านานคู่กับมนุษยชาติ เพราะเมื่อนุษย์ไม่เข้าใจในเรื่องของธรรมชาติและเกิดความหวาดกลัวต่อภัยของธรรมชาติและอันตรายทั้งหลาย มนุษย์จึงพยายามหาที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวเพื่อป้องกันภัย เดิมทีเดียวก็อาจยึดถือสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรือหาได้ยากมาเป็นวัตถุมงคล ต่อมาเมื่อมีการพัฒนาในด้านคำสอนในทางพุทธศาสนา จึงมีการแต่งตั้งารประกอบคำสอนทางศาสนา และได้มีการรวบรวมคำสอนและคำสวดในทางศาสนาขึ้นมา แล้วนำมาสวดสาธยายเพื่อทรงจำรักษาคำสอนไว้

ชาวพุทธส่วนหนึ่งมีความเชื่อในเรื่องฟลานูภาพ และสิริมงคลที่เกิดขึ้นจากองค์พระบรม สารีริกธาตุ จึงพากันนับถือและเคารพบูชา และยังถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิตอีกด้วย บทบาทและความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุไว้ว่า เป็นมงคลวัตถุสูงสุด ทรงอานุภาพที่สุดที่จะพึงหาได้ในโลก ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงอธิษฐานไว้ ก่อนปรินิพพาน เพื่อให้มนุษย์ เทพ พรหมทั้งหลายได้มีไว้ “สักการบูชา” เป็นเครื่องน้อมนำไปสู่สวรรค์ พรหม และนิพพานในที่สุด เป็นแหล่งที่กษัตริย์ ขุนนาง ข้าราชการบริหารและประชาชน ได้ร่วมกันเสียดสละร่างกายแรงใจและสมบัติต่าง ๆ เพื่อเป็นพุทธบูชา เป็นที่พึ่ง เป็นสิริมงคล และเป็นแหล่งกราบไหว้บูชาของสรรพสัตว์ สรรพวิญญาณทั้งหลาย เป็นสิ่งที่ช่วยเจริญพุทธานุสติ และปลงสังขาร เป็นสิ่งช่วยเจริญธรรมานุสติ ว่าธรรมะหรือธรรมจักรอันบริสุทธิ์นั้นเองเป็นเหตุแห่ง

พระธาตุ อานุกาฬและฉัพพรรณรังสีของพระบรมสารีริกธาตุป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ช่วยให้เกิดสัมมาทิฐิ และเป็นยอดสิริมงคลแก่บุคคลและสถานที่ต่างๆ ผู้ปฏิบัติเจริญวิมุตติธรรมจะทราบเองว่าพระบรมสารีริกธาตุเป็นแหล่งเก็บความรู้ พลังงานรัศมี (ฉัพพรรณรังสี) และธรรมะชั้นสูงอันทรงอานุภาพและสำคัญอย่างยิ่งยวดในการใช้ราชมารและบรรลุนิพพาน เป็นชุมพลและเหตุเบื้องต้นแห่งความบริสุทธิ์และกุศลธรรมต่างๆ ทั้งหลายทั้งปวง เป็นภาชนะแห่งวิมุตติธรรม เป็นแหล่งเก็บสะสมขยายและแผ่กระจายวิมุตติธรรม ดังนั้น พระบรมสารีริกธาตุจึงมีบทบาทสำคัญต่อชาวพุทธ ในการประพฤติปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ มักจะนำพระบรมสารีริกธาตุเป็นสื่อในการบำเพ็ญบุญมีประเพณีนั้นๆ เช่น ประเพณีขึ้นพระธาตุ ประเพณีแห่พระบรมสารีริกธาตุ เป็นต้น แม้ในการพระบรมศพก็มีการนำพระบรมสารีริกธาตุไปร่วมสมโภชก่อนด้วย

สำหรับภาคเหนือของไทย ลำพูนเป็นเมืองต้นแบบแห่งวัฒนธรรม มีพระบรมธาตุหริภุญชัยอันศักดิ์สิทธิ์อายุมากกว่า 1,000 ปี ซึ่งเป็นหนึ่งในแปดจอมเจดีย์แห่งสยามตามที่ล้านเกล้ารชกาลที่ 4 ได้ทรงกำหนดไว้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ภายหลังจากที่ครองราชย์แล้ว ต้องเสด็จมากราบนมัสการพระบรมธาตุทั้ง 8 หรือ “จอมเจดีย์แห่งสยาม” เนื่องจากเป็นเจดีย์ที่อยู่เหนือเจดีย์ทั้งปวง จอมเจดีย์ทั้ง 8 แห่ง ภาคเหนือ ได้แก่ พระบรมธาตุหริภุญชัย ภาคใต้ ได้แก่ พระบรมธาตุ นครศรีธรรมราช ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ พระธาตุพนม ภาคกลาง ได้แก่ พระปฐมเจดีย์ และอีก 4 องค์ ที่เหลือจะเป็นพระเจดีย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับ “ราชธานีโบราณ” อันเป็นต้นกำเนิดราชวงศ์จักรี ได้แก่ ราชธานีศรีอยุธยา กำหนดให้เจดีย์วัดใหญ่ชัยมงคลเป็นจอมเจดีย์ ราชธานีศรีสุโขทัย กำหนดให้พระบรมธาตุวัดช้างล้อม พร้อมด้วยพระศรีรัตนมหาธาตุขลียงแห่งศรีสัชนาลัยเป็นจอมเจดีย์ และสุดท้ายราชธานีศรีละโว้ กำหนดให้พระเจดีย์รัตนมหาธาตุ เมืองลพบุรีเป็นอีกจอมเจดีย์ (พินิจ หาญพานิชย์ และคณะ . 2555 : 4) พระบรมธาตุหริภุญชัย เป็นพระเจดีย์ที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นส่วนพระอัฐิเบื้องขวาพระโมลี พระอัฐิเบื้องพระทรวง พระอัฐิพระองค์กุลี และพระธาตุองค์อื่นๆ อีกเต็มบาตรหนึ่ง ในจอมเจดีย์ 8 แห่งของประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงจัดไว้ว่าเป็นปูชนียสถานสำคัญที่สุดของไทยในแง่ที่เป็นเจดีย์ที่สร้างก่อนพระเจดีย์องค์อื่นในแคว้นล้านนาไทย (พระศรีธรรมโสภณ. 2550 : 11) การไหว้พระธาตุหริภุญชัย เพื่อรับพรให้พระบรมธาตุปกเกล้าคุ้มเกล้า เป็นปูชนียสถานที่บ่งบอกความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ณ อาณาจักรหริภุญชัย เป็นที่ประดิษฐานพระเกศาธาตุบรรจุในโกศทองคำ ทั้งยังเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ประจำปีเกิดของผู้เกิดปีระกา (ดิเรก ก้อนกลีบ และคณะ. ม.ป.ป. : 40) คติการบูชาพระธาตุปีเกิดและตำนานที่เกี่ยวข้องสะท้อนให้เห็นถึงการแผ่ขยายของ ศาสนาพุทธ ในดินแดนประเทศไทยมาแต่ครั้งโบราณกาล นอกจากนี้การสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ ยังสัมพันธ์กับการเกิดชุมชนเมืองต่างๆ อันก่อให้เกิดคติความเชื่อและวัฒนธรรมร่วมกันของผู้คนที่หลากหลายชาติพันธุ์ โดยมีพระบรมธาตุเจดีย์และสิ่งสำคัญทางพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจ

จะเห็นได้ว่าพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพ สักการบูชาของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป จึงมีอิทธิพลทั้งภายนอกและภายในจิตใจของผู้ศรัทธา ส่งผลต่อวิถีชีวิต สังคม ประเพณีวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ตลอดจนการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเชื่อและอิทธิพล

ของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในพระบรมสารีริกธาตุหริภุญชัย เพื่อให้ทราบถึงความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนา เพื่อนำไปสู่การศึกษาปรากฏการณ์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญของพระบรมสารีริกธาตุ เพื่อดำรงสืบสานให้พระพุทธรูปศาสนาได้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนา
2. เพื่อศึกษาประวัติของพระธาตุหริภุญชัย
3. เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งศึกษา 1) ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อในพระพุทธรูปศาสนา 3) ศึกษาประวัติของพระธาตุหริภุญชัย และ 4) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา จากพระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ประวัติพระธาตุหริภุญชัย และความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา โดยนำแนวคิดของคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพิพิธ มลิวัลย์ มาเป็นกรอบในการศึกษา ขอบเขตด้านเนื้อหา 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านวิถีชีวิต 2) ด้านสังคม 3) ด้านประเพณีวัฒนธรรม 4) ด้านเศรษฐกิจ ขอบเขตด้านประชากร ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้บริหารวัดพระธาตุหริภุญชัย นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชน ผู้มากราบไหว้พระธาตุหริภุญชัย ไม่น้อยกว่า 3 ครั้ง เพื่อสนทนาค้นคว้าเชิงเอกสาร จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารวัดพระธาตุหริภุญชัย จำนวน 4 รูป กลุ่มนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 4 รูป/คน และกลุ่มพุทธศาสนิกชน จำนวน 12 คน ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ วัดพระธาตุหริภุญชัย ตำบลในเมือง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน และประชาชนที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา จังหวัดลำพูน ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยทำการศึกษา ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2562 ถึง เดือนมกราคม 2563 รวม 6 เดือน เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการจัดลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ศึกษาความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา” สามารถสรุปผลการทำวิทยานิพนธ์ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ ซึ่งความเชื่อบางอย่างอาจพิสูจน์ได้ หรือไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าความเชื่อหรือปรากฏการณ์นั้นเกิดจากสิ่งใด มีปัจจัยใดที่ส่งผลให้เกิดความเชื่อหรือปรากฏการณ์นั้น มูลเหตุของความเชื่อเกิดจาก ความกลัว 1) การนับถือธรรมชาติ หรือธรรมเนียม

2) การนับถือผีสาংเทวดา หรือวิญญาณนิยม 3) การนับถือบรรพบุรุษ ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา มี 4 ประเภท ได้แก่ 1) กัมมสัทธา เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมว่ามีอยู่จริง 2) วิปากสัทธา เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วย่อมมีผลตามมา 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

ประวัติของพระธาตุหริภุญชัย พบว่า พระเศษธาตุพบในสมัยของพระเจ้าอาทิตย์ราช กษัตริย์ผู้ครองนครหริภุญชัย สถานที่พบพระบรมสารีริกธาตุเคยเป็นพระราชฐานของพระองค์ ภายหลังพระราชทานอุทิศถวายให้เป็นวัดพระธาตุหริภุญชัยเพื่อเป็นพุทธบูชา ประดิษฐานพระเศษธาตุของพระพุทธเจ้า และพระธาตุอีกเต็มบาตรหนึ่ง

วิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนาพบว่า ด้านวิถีชีวิต ชาวพุทธล้านนาได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อแนวทางการดำเนินชีวิตเป็นผู้มีความเป็นอยู่อย่างสงบเรียบง่าย มีความสันโดษ มีเหตุมีผล ด้านสังคม ส่งผลต่อการกลมเกลียวพฤติกรรมทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นผู้เคารพต่อผู้อาวุโส อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้านประเพณี วัฒนธรรม เกิดประเพณีการบูชาพระธาตุ การสรงน้ำพระธาตุ ด้านเศรษฐกิจ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่านความเชื่อและความศรัทธาในพระธาตุหริภุญชัย สอนให้ชาวพุทธล้านนามีความขยัน ซื่อสัตย์ มีวินัย เสียสละ รับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักพึ่งพาตนเอง รู้จักประหยัดและอดออม ไม่โลภ ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยจึงช่วยกลมเกลียวชาวพุทธล้านนาให้ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบล้านนา ความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา ในทางพระพุทธศาสนาความเชื่อที่มีเหตุผลต้องเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา

อภิปรายผล

1) ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อในพระพุทธศาสนา เป็นการยอมรับนับถือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดจากจิตสำนึกของมนุษย์ทั้งที่มีตัวตน หรือไม่มีตัวตน ซึ่งความเชื่อบางอย่างไม่อาจพิสูจน์ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช กล่าวว่าการเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่น ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตน และไม่มีตัวตน อาจจะมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรือไม่มี หลักฐานที่จะนำมาพิสูจน์ให้เห็นจริงกับสิ่งนั้นก็ได้ (กิ่งแก้ว เพ็ชรราช. 2545 : 232) สำหรับมูลเหตุของความเชื่อเกิดจาก การนับถือธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมามีธรรมชาติอยู่รอบข้าง เช่น แม่น้ำ ภูเขา ต้นไม้ มนุษย์ได้รับความรู้สึกสุขบ้าง ทุกข์บ้างจากสิ่งเหล่านั้น จึงเชื่อว่าธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีการนับถือผีสาংเทวดา ว่าสามารถบันดาลให้เกิดความสุข ความทุกข์ และการนับถือบรรพบุรุษ ว่าวิญญาณคอยเฝ้าดูแลความสุขความทุกข์ของลูกหลาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Emile Durkheim กล่าวว่า วิวัฒนาการของความเชื่อ และการยึดถือปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมของความเชื่อของมนุษย์จนเกิดศาสนามีตามลำดับ จากการนับถือธรรมชาติ การนับถือผีสาংเทวดา และการนับถือบรรพบุรุษ (Emile Durkheim อ้างใน นงเยาว์ ขาญณรงค์. 2536: 13 – 19) ความเชื่อในทางพระพุทธศาสนา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้ 1) กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง 2) วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรมที่จะตามมา 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพรินทร์

ณ วันนา กล่าวว่า ความเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่ ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า คือ เชื่อปัญญาเครื่องตรัสรู้ของตถาคต กัมมสัทธา เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม คือ เชื่อว่าผลกรรมเกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรมหรือการกระทำของตน เชื่อว่าผลกรรมมีอยู่จริง ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว กัมมัสสกตสัทธา เชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน ตนทำกรรมใดไว้ ย่อมได้รับผลของกรรมนั้นๆ (ไพรินทร์ ณ วันนา. 2560: 68 – 69) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษภา ผาทอง และธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก นำมาซึ่งการหลอมรวมจิตใจการยึดถือปฏิบัติตามหลักแห่งธรรมของพระบรมศาสดา และถูกฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน ส่งผลให้เกิดความเคารพศรัทธาในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

2) พระเกศธาดูปในสมัยของพระเจ้าอาทิตย์ราช กษัตริย์ผู้ครองนครหริภุญชัย สถานที่พบพระบรมสารีริกธาตุเคยเป็นพระราชฐานของพระองค์ ภายหลังพระราชทานอุทิศถวายให้เป็นวัดพระธาตุหริภุญชัยเพื่อเป็นพุทธบูชาประดิษฐานพระเกศธาดูของพระพุทธเจ้าและพระธาตุอีกเต็มหนึ่งบาตร สอดคล้องกับ เพ็ญสุภา สุขคตะใจ อินทร์ ที่กล่าวถึงตำนานมูลศาสนา ที่ระบุว่าเมื่อพุทธพยากรณ์ว่าในภายภาคหน้าเมื่อพระเจ้าอาทิตย์ราช เสวยราชย์ จะปรากฏพระบรมสารีริกธาตุ มีธาตุกระดูกพระเศียร ธาตุกระดูกอก ธาตุกระดูกนิ้ว และธาตุย่อย รวม 1 บาตรเต็ม ณ มหานครหริภุญชัย (เพ็ญสุภา สุขคตะใจอินทร์ อ้างในสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่. 2553: 10) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูเจติยภูมิพิทักษ์ (คำเจียง อาจาโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อิทธิพลความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระธาตุขามแก่น ที่มีต่อชาวจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า พระบรมสารีริกธาตุและพระสารีริกธาตุ ใช้เรียกสำหรับพระอัฐิธาตุของพระพุทธองค์และพระอรหันต์ ประเทศไทยมีความเชื่อต่อพระบรมสารีริกธาตุว่า เป็นสิริมงคล และเป็น การเจริญพุทธบูชาสติ และธรรมานุสติ

3) วิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา

วิเคราะห์ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนาพบว่า ด้านวิถีชีวิต ชาวพุทธล้านนาได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา ส่งผลต่อแนวทางการดำเนินชีวิตเป็นผู้มีความเป็นอยู่อย่างสงบเรียบง่าย มีความสันโดษ มีเหตุมีผล ด้านสังคม ส่งผลต่อการกลมเกลียวพฤติกรรมทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นผู้เคารพต่อผู้อาวุโส อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ด้านประเพณี วัฒนธรรม เกิดประเพณีการบูชาพระธาตุ การสรงน้ำพระธาตุ ด้านเศรษฐกิจ หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สะท้อนผ่านความเชื่อและความศรัทธาในพระธาตุหริภุญชัย สอนให้ชาวพุทธล้านนามีความขยัน ซื่อสัตย์ มีวินัย เสียสละ รับผิดชอบต่อหน้าที่ รู้จักพึ่งพาตนเอง รู้จักประหยัดและอดออม ไม่โลภ ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยจึงช่วยกลมเกลียวชาวพุทธล้านนาให้ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบล้านนา ความเชื่อเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการดำเนินไปสู่เป้าหมายสูงสุดของชีวิต นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา ในทางพระพุทธศาสนาความเชื่อที่มีเหตุผลต้องเป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญา สอดคล้องกับ พิชุร มลิวัลย์ กล่าวว่า พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งชาติไทยได้มีความเจริญมั่นคง ดำรงเอกราชอธิปไตยสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน ด้วยคนไทยทั้งชาติยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความเคารพบูชาในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ

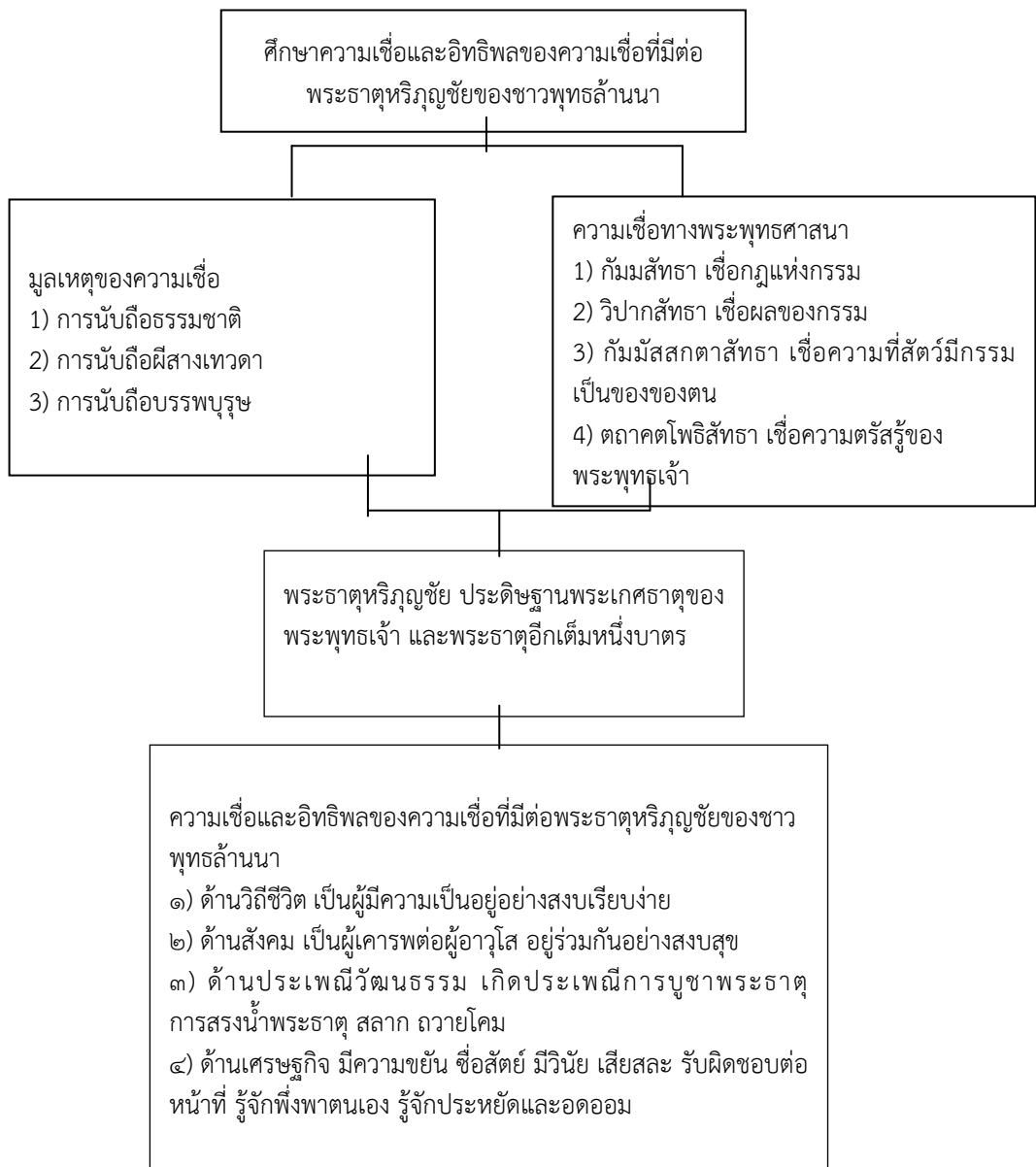
พระธรรม และพระสงฆ์เป็นสรณะ พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อชีวิตของคนไทย โดยมีส่วนเสริมสร้างอุปนิสัยของคนในชาติให้รักความสงบ มีความเสียสละ แก่กล้ากล้าหาญ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความรักและยึดมั่นอยู่ในสามัคคีธรรม (พิฑูร มลิวัลย์. 2527: 1 – 4) และสอดคล้องกับ คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึง อิทธิพลเทศกาล และพิธีกรรมที่มีต่อสังคมไทยเทศกาลและพิธีกรรมเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นมาจากความเชื่อจากความเชื่อพัฒนามา ให้เกิดรูปธรรม สามารถพิสูจน์รับให้ได้ จึงกลายมาเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมแบบปฏิบัติ กลายมาเป็นพิธีกรรม เทศกาลและพิธีกรรมมีอิทธิพลต่อสังคมไทย (คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2559: 26 – 27) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เนาวรัตน์ สุขมะโน และมนตรี สิริโรจนานันท์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมในการบูชาพระธาตุของชุมชนลุ่ม แม่น้ำโขง” ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมการบูชาพระธาตุในพระพุทธศาสนาเกิดจากการบูชาพระธาตุเจดีย์เสมือนได้เข้าเฝ้าต่อหน้าพระพักตร์พระศาสดาก่อให้เกิดกุศลจิตแก่ผู้บูชา จึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมประเพณีเกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนา

สรุปและข้อเสนอแนะ

ความเชื่อและอิทธิพลของความเชื่อที่มีต่อพระธาตุหริภุญชัยของชาวพุทธล้านนา เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดีย และศรีลังกา หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปรินิพพาน เพื่อเป็นการระลึกถึงพระพุทธองค์ส่งผลให้เกิดการเคารพนับถืออย่างแพร่หลายในหมู่ชาวพุทธ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรทางศาสนาควรส่งเสริมให้เกิดความรู้ความศรัทธาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดปัญญา เป็นการระลึกถึงพระพุทธเจ้า แล้วน้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระองค์มาปฏิบัติให้บรรลุผล นิพพาน โดยไม่ประมาทในการทำมาดี ผลจากการปฏิบัติในระดับเบื้องต้นส่งผลให้ประชาชนทำความดี มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ส่วนผู้ที่มุ่งประโยชน์ในระดับสูง เป็นการระลึกถึงพระองค์ และพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์แล้วน้อมนำไปปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้น

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นปรีชาธรรมที่สอดแทรกไว้ในประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อของชาวล้านนาที่ปรากฏในประเพณีสงฆ์พระธาตุ การถวายสลาก การถวายโคม และประเพณีอื่นๆ ถอดองค์ความรู้ออกมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข และนำหลักธรรมของพระองค์มาปฏิบัติบูชา เพื่อให้ศรัทธาที่เป็นสัมมาทิฐินำไปสู่การเกิดปัญญา

องค์ความรู้จากการวิจัย

References

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). ศาสนพิธีและมารยาทไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- กิ่งแก้ว เพ็ชรราช. (2545). **เอกสารคำสอนคตินววิทยา**. อุดรดิตถ์: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์.
- เกษภา ผาทอง และธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. “พระพุทธศาสนากับการเมืองในสังคมไทย”. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2561): 195
- คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2559). **เทศกาลและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดิเรก ก้อนกลีบ และคณะ. (ม.ป.ป.). **ลำพูนสู่มรดกโลก**. เชียงใหม่: หจก.ดารารัตน์การพิมพ์.
- นงเยาว์ ขาญณรงค์. (2536). **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เนาวรัตน์ สุขมะโน และมนตรี สิริโรจนานันท์. “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของวัฒนธรรมในการบูชาพระธาตุของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขง”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ 13 ฉบับพิเศษ เล่ม 1 (มิถุนายน 2560): 210
- ประยูร ป้อมสุวรรณ และสมพร เหลาฉลาด. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สัณตธรรมที่ปรากฏในชินกาลมาลีปกรณ์เพื่อพัฒนานักศึกษาตามแนวพระพุทธศาสนา”. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (เมษายน 2560): 340
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- พระมหาสมชาย ปภสฺสโร. (2555). **พระบรมสารีริกธาตุ น้อมนำปัญญา สู่สัมมาปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.พี.เอ็น.การพิมพ์ จำกัด.
- พระศรีธรรมโศภณ (บรรณธิการ). (2550). **สมุดภาพโบราณ วัดพระธาตุหริภุญชัย**. เชียงใหม่: บริษัท สันติภาพ แอนด์พรินท์ จำกัด.
- พิฑูร มลิวัลย์. (2527). **พระพุทธศาสนาสำหรับประชาชน ตอนที่ 1**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พินิจ หาญพานิชย์ และคณะ. (2555). **ตามรอยเสด็จฯ จังหวัดลำพูน**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- ไพรินทร์ ณ วันนา. (2560). **ธรรมบทศึกษา**. เลย: สังสุขสมการพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีรยุทธ เลิศพลสถิต. “ความต่างในความเหมือนของพิธีกรรม บูชาพระธาตุสองฝั่งโขง”. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 23 - 24
- สำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). **พระธาตุหริภุญชัย**. ภาพกิจการพิมพ์ จำกัด.